

СОЦИАЛНА ИНОВАЦИЯ ЗА ОБЩНОСТНО ВЗАИМОДЕЙСТВИЕ

Обезлюдяването и младежката безработица в област Ловеч – какво ги поражда и можем ли да го спрем?

Обезлюдяването и младежката безработица в област Ловеч са два сложни взаимосвързани проблема, изискващи комплексни мерки, мултидисциплинарен подход и усилен, добре координирани, съвместни действия от всички представители на местната общност – училище, родители, работодатели, местна власт и граждански организации.

За да преодолеем успешно един проблем е важно да разберем какъв е той, колко е голям и какво го поражда.

Степента и скоростта, с която настъпва обезлюдяването и нараства младежката безработица в Ловешка област са толкова високи, че без ясна представа за същността, мащаба и източниците на тези бедствени тенденции, няма как да се намери и адекватно, и бързо решение.

Именно с цел да разбере мащаба и източниците на проблема с обезлюдяването и младежката безработица в област Ловеч, фондация ЖИВО СЕЛО, с финансовата подкрепа на *Програмата за подкрепа на НПО в България по Финансовия механизъм на ЕИП 2009–2014 г.*, направи анализ на наличната статистическа информация и проведе над 70 срещи и дълбочинни интервюта с представители на местната общност в област Ловеч и представители на бизнеса в областите Плевен, Габрово и Велико Търново.

Изработени бяха три анализа. Първият изследва състоянието и причините за обезлюдяване на област Ловеч и търси начини за неговото преодоляване. Вторият направи оценка на младежката безработица в областта, като изследва нейните предпоставки и потърси начини за преодоляването ѝ. Третият представи причините за обезлюдяването и младежката безработица през погледа на местната общност и начините за ангажиране на всички заинтересовани страни в борбата за тяхното преодоляване.

Резултатите от направените анализи обрисоваха една порядъчно мрачна картина, която обаче не трябва да обезкуражава, а да ни накара да вземем спешни мерки преди процесът да е станал необратим.

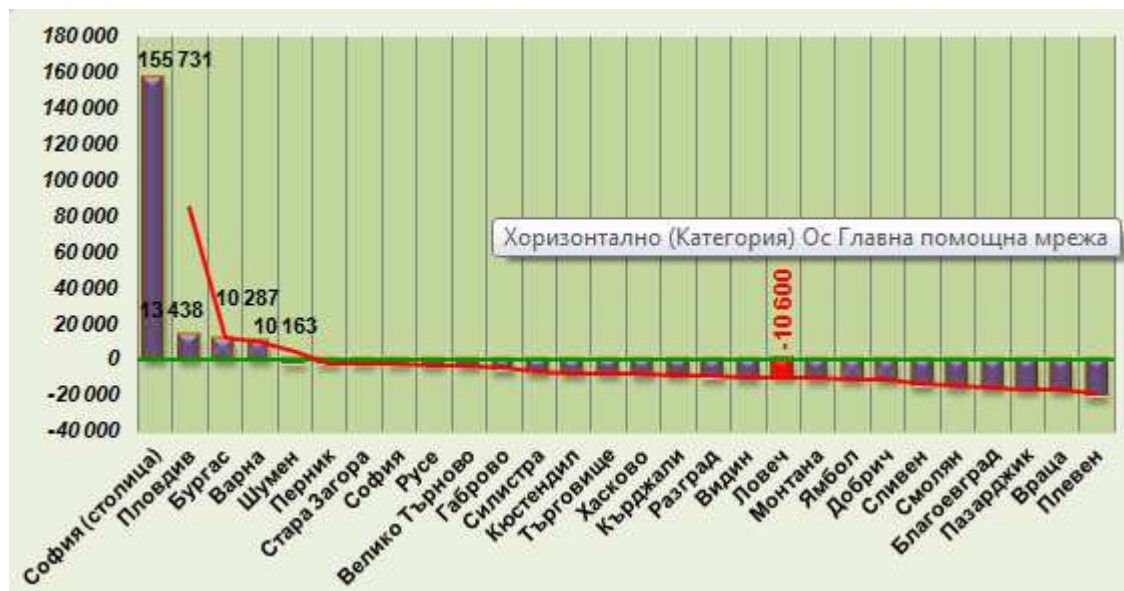
Обезлюдяване

Обезлюдяването на част от територията на България е една тревожна тенденция, която не е от вчера и не трябва повече да се пренебрегва. Фактът, че това е проблем на много държави, не го прави нито по-малко значим, нито по-малко спешен за решаване в България и конкретно в област Ловеч.

Само за периода 2000 – 2014 година населението на страната е намаляло с 947 270 души (12%). Един сериозен спад за малката ни държава, формиран от отрицателния естествен прираст - 587 201 души (62%) и външната миграция - 360 069 души (38%).

В допълнение на намаляващото население, наблюдаваме интензивна вътрешна миграция от селата към градовете и от малките към големите градове - Пловдив, Бургас, Варна и най-вече към столицата София¹, което дава своето негативно отражение върху икономиката, инвестициите, пазара на труда и качеството на живот както в тях, така и в останалата част от страната.

Графика 1 - Механично движение на населението в периода 2000-2014 г. по области

Източник: НСИ

Демографските процеси и тенденции в област Ловеч не се различават като посока от общите за страната, но за съжаление са в по-тревожни мащаби. В периода 2000 – 2014 г. в област Ловеч се наблюдава спад на населението с 23,5%, което е под средното ниво за Северозападен район, но е значително по-високо от средното за страната (11,6%).

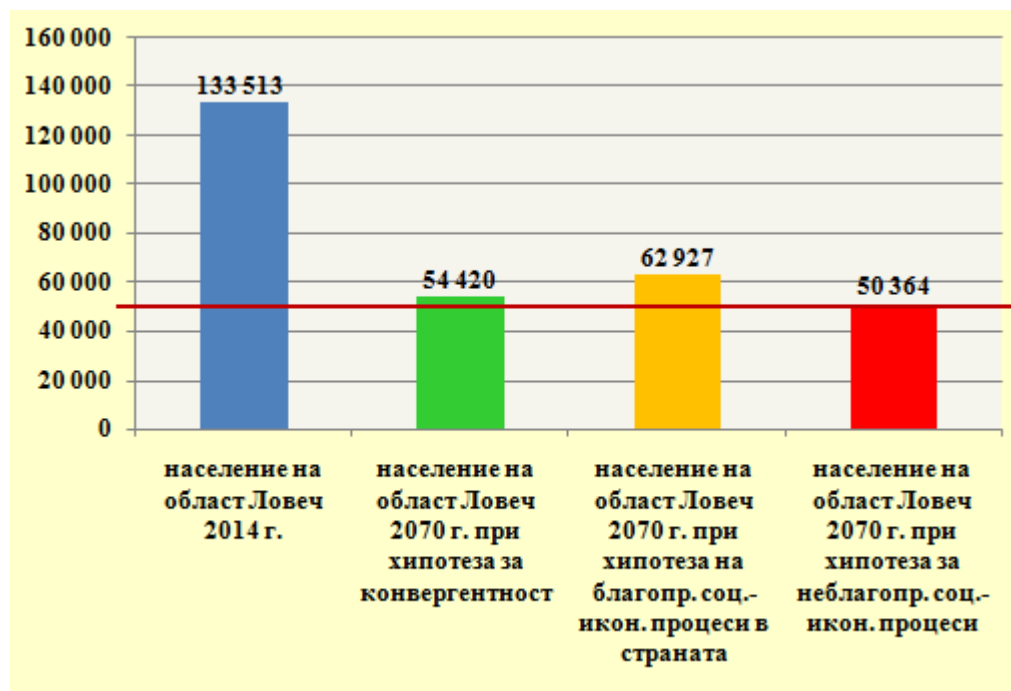
Прогнозата на НСИ при хипотеза за конвергентност² е до 2070 година населението на областта да намалее с 58% (спад до 54 420 души). При благоприятни социално-икономически процеси в страната, този спад би се ограничил до 52% (спад до 62 927 души), а при хипотеза за неблагоприятни социално-икономически процеси, прогнозата на НСИ е за спад от 62% (спад до 50 364 души).

Сами по себе си цифрите звучат плашещо, визуализирани в графика изглеждат малко зловещо, особено когато осъзнаем, че зад цветните стълбчета стоят множество запустели домове.

¹ Данните на НСИ показват, че 35% от населението на България живее в София, Пловдив, Бургас, Варна, Русе и Стара Загора.

² Реалистичен вариант, съобразен с нормативните изисквания на Европейския съюз за демографското и социално-икономическото развитие на страните членки)

Графика 2 – Прогноза на НСИ за броя на населението на област Ловеч до 2070 г.

Източник: НСИ

В унисон с тенденциите в цялата страна и в област Ловеч е налице процес на демографско застаряване, изразяващ се в намаляване на абсолютния брой и относителния дял на децата под 15 години и увеличаване дела на населението на 65 и повече години.

В резултат на демографските промени се променя и коефициентът на възрастова зависимост³. Към 31.12.2014 г. общият коефициент на възрастова зависимост в страната е 51.2%, или на всяко лице в зависимите възрасти (под 15 и над 65 години) се падат по две лица в активна възраст. В област Ловеч този коефициент е 63,6%, което е с 12,4 процентни пункта по-високо от средното за страната и означава, че на всяко лице в зависимите възрасти се падат под едно и половина лица в активна възраст. Област Ловеч има един от най-високите коефициенти на възрастова зависимост в България, като с по-висок коефициент е само област Видин (66,8%).

Младежка безработица

Младежката безработица се превръща в глобален проблем за Европа и света. По данни на Евростат, към декември 2015 година нивото на младежка безработица в България е 21%, което е с 1,3 процентни пункта над средната стойност за ЕС. Страната ни е на 13то място сред 27те страни членки с процент на младежка безработица далеч по-малък от този на Гърция (48,6%), Испания (46%) и Португалия (44,1%), но за съжаление и далеч по-висок от този на Германия (7%), Дания (10,3%), Чехия (10,9%), Австрия (11,2%) и Холандия (11,2%).⁴

Каква е ситуацията в Ловешка област?

³ Коефициентът на възрастова зависимост - Показва броя на лицата от населението в „зависимите“ възрасти (населението под 15 и на 65 и повече години) на 100 лица от населението в „независимите“ възрасти (от 15 до 64 години). Изчислява се в проценти.

⁴ <http://www.statista.com/statistics/266228/youth-unemployment-rate-in-eu-countries/>

Коефициентът на младежка безработица в областта е два пъти по-висок (8,2%) от средния за страната (4,9%). По данни на Дирекция „Регионална служба по заетостта” – гр. Ловеч, към 31.11.2015 г. в бюрата по труда в областта са регистрирани 1380 младежи на възраст до 29 години. От тях:

- с регистрация до 1 година - 961;
- с регистрация над 1 година – 419;
- с висше образование – 154;
- със средно образование – 588, от тях със средно професионално – 330;
- с основно образование – 260;
- с начално и по-ниско образование – 378.

Статистическите данни на Агенцията по заетостта не са в състояние да покажат истинската същност и мащаб на проблема, защото се отнасят само за регистрираните безработни, а на практика голям брой от безработните младежи не се регистрират в бюрата по труда, защото търсят работа чрез сайтове, познати, роднини или не търсят работа изобщо.

За да допълним картината и да разберем по-добре предоставените от статистиката данни, екипът на фондация ЖИВО СЕЛЮ проведе над 70 срещи с представители на местната общност в област Ловеч, в това число централна и местна администрация, бизнес, неправителствени организации и отделни граждани с активна гражданска позиция.

Общото мнение е, че проблемите са повече от сериозни, причините за тяхното възникване и задълбочаване са комплексни и само общите усилия на всички в общността биха довели до промени в положителна посока.

Сред основните причини за обезлюдяването на област Ловеч представителите на местната общност поставят:

- Слабата икономика и липсата на инвестиции, които предопределят и липсата на ефективен пазар на труда;
- По-ниското заплащане на труда в областта в сравнение с по-големите градове като Варна, Бургас, Пловдив и София;
- Липсата на перспектива в малкия град за развитие на млади хора с университетско образование и невъзможността им да намерят работа по специалността, за която са учили. Реално погледнато, не само в по-малките градове, но и в цяла България работодателите – частни и администрация - не могат да предложат работа по специалността на хилядите икономисти, юристи, ПР и маркетинг специалисти, които образователната система произвежда годишно без каквато и да било връзка с потребностите на пазара на труда. Затова и много малко от младежите успяват да се реализират в областта, за която са учили. По данни на БСК едва 25% от завършилите университети през последните четири години работят на позиции, изискващи висше образование, а близо 50% от дипломираните висшисти намират работа, която изисква по-ниска образователна степен;
- Преобладаващо сезонната заетост в някои общини, в които много фирми освобождават персонала през зимата, за да спестят високите разходи за зимна издръжка. Това принуждава младите хора да се изтеглят към места с по-добра работа, по-голямо и по-редовно заплащане;

- Отсъствието на държавна политика или провеждането на политики, които несъзнателно активират тези процеси – например закриването на училища;
- Липсата на разнообразие и места за социален живот и забавления като кино, театър, условия за спорт или за други занимания след работа.

Представителите на гражданския сектор добавят нови щрихи и нюанси към тази картина, напомняйки, че тя е съставена от живи хора. Според тях причините не са толкова прости и еднозначни като „няма работа” или „няма среда за развитие”. Нагласите за напускане на района се формират много преди момента на завършване на училище и невъзможността да се намери работа. Голяма част от проблемите идват от средата, която внушава на децата, че това място е безнадеждно, провинциално, скучно и от него трябва да се махнеш веднага щом можеш. Известната в миналото поговорка „учи за да не работиш”, сега е трансформирана в „учи за да се махнеш от тук”.

Всеобщо разпространеното схващане, че високо квалифицираните кадри напускат областта и там остават само тези с ниска квалификация и липса на амбиции, осъществява допълнителен натиск върху младите хора да мигрират.

По отношение на безработицата като цяло, се налага мнението, че тя се дължи не толкова на липсата на работни места, колкото на разминаването между търсенето и предлагането на труд по всички показатели – квалификация, заплащане, условия на труд, кариерно развитие и т.н.

Според местната общност голям дял от младежите са аутсайдери на пазара на труда, които трудно си намират работа. Според тях **младежката безработица в областта** е в такива размери по ред причини:

- На първо място младите хора са жертва на неадекватната образователна система, която често им предлага обучение в никому ненужни специалности или такива със свръх предлагане на кадри. Като основен виновник за това се посочват делегираните бюджети, които понякога стимулират, а понякога принуждават училищата да разкриват „атрактивни” като име паралелки, които нямат никаква връзка с бизнеса и неговите нужди. Училището сякаш не се интересува какво се търси на пазара на труда, за да го предложи и повече се интересува от това да има достатъчен брой паралелки, за да не бъде затворено. За това говори досегашната процедура по изготвяне на Годишния план-прием за училищата - без анализ на потребностите на пазара на труда, без да бъде взета предвид представяната от Агенция по заетостта статистика за търсените професии и профилите на безработните в областта и без прогнози за развитието на областта за период поне от 5 години, когато днешните осмокласници ще завършат училище. В резултат на всичко това, нуждите на пазара на труда тотално се разминават с предлаганото образование и образователната система „произвежда” все повече потенциални безработни.
- Не по-малък проблем е липсата на качествено професионално образование в страната. Като цяло, образователната система в България не успява, а както изглежда не се и опитва да догони динамиката на реалния живот. Учениците завършват с теоретична подготовка по остарели методи, без придобити знания и умения, отчитащи развитието на съвременния свят и без практически умения, които да им позволяват включване на пазара на труда веднага.
- Съществува и друг проблем, свързан с професионалното ориентиране на младежите. Те не познават професиите - тяхната същност, житейска мисия и полезност, перспективи за развитие, доходност и т.н. От години децата израстват с клишета и стереотипи за „престижни” и „непрестижни” професии, като престижни

са тези с модерните имена, а непрестижни са тези свързани с производството на блага. В следствие на тоталното непознаване на професиите, често и под натиска на родителите си, децата избират специалности, с които или никога няма да си намерят работа, защото за тях има свръх предлагане, или никога няма да практикуват, защото не им харесват.

- Проблеми има и с функционалната грамотност на мнозинството от младите хора, които не могат да се справят с елементарни житейски и работни ситуации, като да оценят какво е полезно за тях, да напишат официално писмо, да уговорят среща, да приоритизират по важност, да решават проблемни ситуации и т.н., все неща, на които е трябвало да бъдат научени в училище.

- Не по-малък проблем е липсата на мотивация за работа, трудови навици, чувство за отговорност и дисциплина. Основен виновник за това отново е образователната система, която благодарение на делегираните бюджети, научава много от младите хора да имитират дейност и да не полагат усилия за нищо - отчита се присъствие, без да има такова, за да не се загуби субсидията; пишат се оценки без да има знания, за да не се повтаря годината и да не се разваля статистиката. Резултатът от всичко това са едни прекрасни, перспективни млади хора, за които обаче ходенето на работа всеки ден - от понеделник до петък, по 8 часа дневно, придружено с изисквания за качество и ставане рано сутрин - е такова свръхусилие, каквото те отказват да полагат, освен ако не е високо платено. В същия момент нямат умения и изградена ценностна система, които да им позволят да си дадат сметка, че това което предлагат на пазара на труда е нищо повече от „вероятността да стане добър служител след време”.

Анализът на статистическите данни и проведените срещи и дълбочинни интервюта в областта подкрепиха тезата на ЖИВО СЕЛЮ, че причините за обезлюдяването и младежката безработица в малките населени места са комплексни и изискват комплексни мерки, мултидисциплинарен подход и усилен, добре координиран, съвместна работа на всички заинтересовани страни.

Дефицитът на работници вече е пречка №1 пред разрастването на производствения капацитет и привличането на инвестиции в областта.

Ако не бъдат взети спешни мерки, от училищата ще излизат следващите неподготвени за сблъсък с реалния свят поколения, работодателите ще изпитват все по-голям недостиг на персонал и както излизането на все повече бизнеси от района, така и обезлюдяването на областта ще продължат с все по-бързи темпове.

За да отговори на потребностите на ситуацията, фондация ЖИВО СЕЛЮ инициира създаването на междусекторно партньорство за противодействие на обезлюдяването и младежката безработица в област Ловеч, в което желание за включване, съобразно своите възможности и правомощия, заявиха всички сектори - административен, бизнес и граждански. На проведените на 17 и 18 март 2016 г. в град Ловеч работилници бяха обсъдени както проблемите, така и различни инициативи, с които да се постави началото на тяхното преодоляване.

Изборът в случая е прост!

Или ще започнем да работим всички заедно за решаване на проблемите сега, или ситуацията ще става все по-лоша и след време вече няма да можем да се справим с нея.

От нашият избор днес зависи дали през 2070 г. област Ловеч ще е добро място за живеене или в нея ще са останали само 50 000 човека – предимно възрастни.

Повече информация за резултатите от проекта може да получите на предстоящото информационно събитие, което ще се проведе на 25.03.2015 г., от 14 часа в зала Ротари на ресторант Драката, гр. Ловеч.

Ако желаете да станете част от мрежата за междусекторно партньорство на фондация ЖИВО СЕЛО, не се колебайте да се свържете с нас чрез Фейсбук страницата на проекта - Партньорство за справяне с обезлюдяването и младежката безработица <https://www.facebook.com/ZhivoSelo1> или тази на организацията: <https://www.facebook.com/VibrantVillageBrestovo>.

* * *

Проект „Социална иновация за общностно взаимодействие - създаване на междусекторно партньорство за справяне с обезлюдяването и младежката безработица в област Ловеч” е реализиран с финансовата подкрепа на *Програмата за подкрепа на НПО в България по Финансовия механизъм на ЕИП 2009–2014 г.* www.ngogrants.bg

Програмата за подкрепа на неправителствени организации (НПО) в България е част от прилагането на Финансовия механизъм на ЕИП. Тя е на обща стойност от близо 11,8 млн. евро, осигурени от страните донори Исландия, Лихтенщайн и Норвегия. Програмата предоставя финансиране за допустими неправителствени организации, регистрирани в България и има за цел да подпомогне развитието на гражданския сектор и приноса му за социалната справедливост, демокрацията и устойчивото развитие на страната.

Подкрепата за гражданското общество е един от най-важните приоритети на Финансовия механизъм на ЕИП. За периода 2009-2014 г. държавите донори Исландия, Лихтенщайн и Норвегия отделят общо близо 146 милиона евро за програми за подкрепа на неправителствените организации в държавите бенефициенти по Финансовия механизъм на ЕИП: България, Гърция, Естония, Испания, Кипър, Латвия, Литва, Малта, Полша, Португалия, Румъния, Словакия, Словения, Унгария, Хърватия и Чехия.

Повече информация може да бъде намерена на интернет страницата на Програмата: www.ngogrants.bg

* * *

Този материал е създаден с финансовата подкрепа на Програмата за подкрепа на неправителствени организации в България по Финансовия механизъм на Европейското икономическо пространство.

Цялата отговорност за съдържанието на материала се носи от фондация "Живо село" и при никакви обстоятелства не може да се приема, че този документ отразява официалното становище на Финансовия механизъм на Европейското икономическо пространство и Оператора на Програмата за подкрепа на неправителствени организации в България.